

A huszonegyedik levél 2021. szeptember 20-án indul újtára

Bánhegyi Ferenc

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

21. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

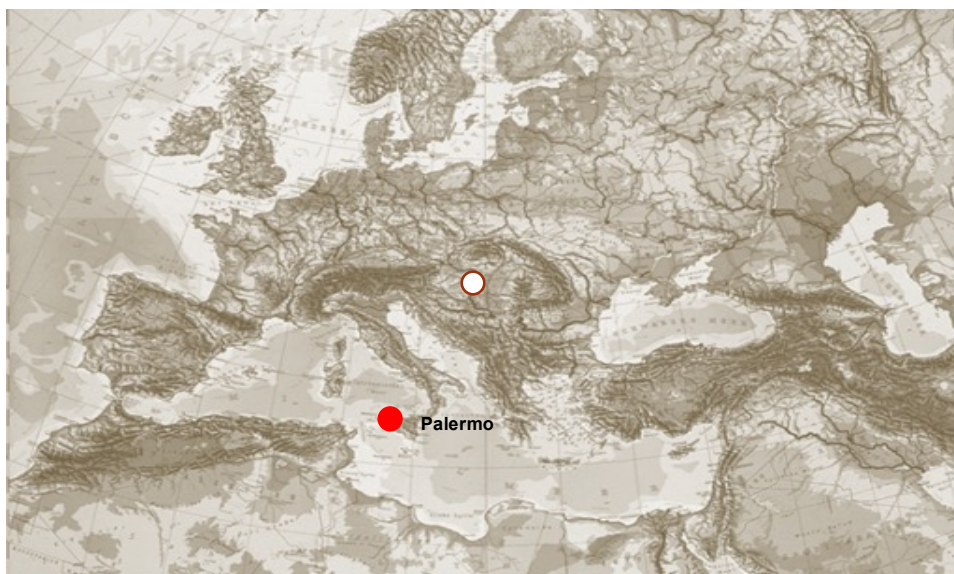
Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra ... amely soha nem hagyta magát legyőzni

Árpád-házi királynék 2. rész

Könyves Kálmán (1095-1116)

Első felesége *Szicíliai Felícia* (1076-1110)

Felícia, Kálmán király első felesége Palermóból származott, aki a Sziciliát uraló normann gróf, Roger lánya volt

Felícia 1076 körül született Palermóban. Apja I. Roger szicíliai normann gróf, a Hauteville-dinasztiából származott. Kálmán király 1097-ben, Fehérvárott kötött házasságot Felíciával. A házasságkötés egyben szövetségkötés is volt. A magyar király a Szicíliát megszálló normannokkal lépett szövetségre Velence ellen. Könyves Kálmán életére rányomta bélyegét a Velencével vívott harc a gazdag Dalmát városok birtokbavételéért.

Könyves Kálmán volt az első Árpád-házi király, aki a nyugat-európai dinasztiákkal kötött házassági szerződések sorában nem a német családok közül választott feleséget. (A lengyel, a bizánci és az orosz családi kapcsolatok már korábban, a keleti szövetségeket erősítették.)

A házasságból három gyermek született, közülük elsőként Zsófia, majd László és István. Ez utóbbi követte apját 1116-ban a trónon. Felícia Fehérvárott halt meg 1110-ben, s a Nagyboldogasszony Bazilikában temették el.

Könyves Kálmán szobra a Hősök terén és ábrázolása a Thuróczy krónikában

Második felesége Kijevi (Rurik) Eufémia (?-1139)

Kálmán 1112-ben újra megnősült. *Eufémiát*, a Rurik dinasztiából származó kijevi nagyfejedelem, II. Vlagyimir lányát vette feleségül. Kálmán király azonban házasságtörésen érte ifjú hitvesét, ezért hazaküldte, nem fogadta el tovább feleségének. Eufémia azonban ekkor már állapotos volt, s orosz földön megszülte gyermekét, akit a Borisz névre kereszteltek. Borisz élete végéig követelte magának a magyar trónt, hiszen Árpád-házi hercegnek tartotta magát. Felvette a *Kalamanosz* nevet, amivel a Kálmánhoz (feltételezett apjához) való tartozást fejezte ki.

A távoli Szuzdalban van eltemetve Könyves Kálmán király második felesége Eufémia 1139-ben halt meg, feltehetően Szuzdal városában.

II. István (1116-1131)

Első felesége *Capuai Krisztina*

Jóformán semmit nem tudunk sem az első, sem a második feleségéről, csupán az feltételezhető, hogy mind az első, mind a második hercegnő csak jegyese volt a magyar királynak.

II. István koronázása Fehérvárott a Képes krónika ábrázolása szerint

A dél-itáliai Capua, ahonnan II. István felesége, Krisztina származott. A második feleség, akiről szintén semmit nem tudunk, csak azt, hogy Riedenburgból származott

Második felesége *Riedenburgi Adalheid*

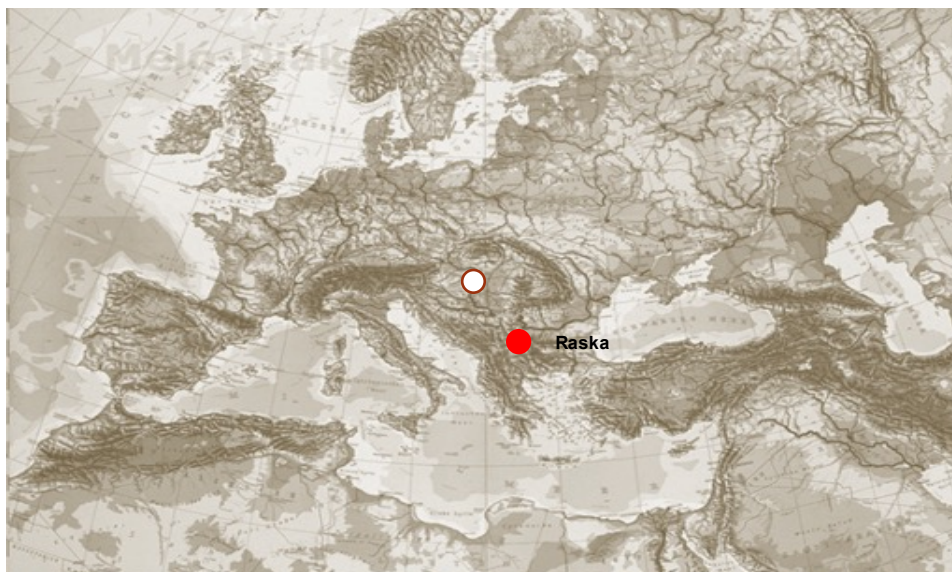

Riedenburg Németország déli részén, a cseh határhoz közel fekszik

II. (Vak) Béla (1131-1141)

Felesége (*Vukanovic*) *Ilona*

Az 1131-ben trónra kerülő Béla méltó feleséget talált ahhoz a bosszúhoz, amit gyermekkori megvakíttatása okán követett el. Az aradi véres országgyűlésen 68 Kálmán-párti főurat végeztek ki, amely vérengzésnek a szervezője a szerb Ilona királyné volt. A Raskából származó hercegnőt Béla 1127-ben vezette oltárhoz. II. (Vak) Béla helyett sokszor Ilona hozott döntést, így az aradi országgyűlésen is.

A szerb Vukanovic Ilona a Balkán déli vonulatai között fekvő Raskából származott

Az aradi véres országgyűlés ábrázolása a Képes krónikában. A trónon kék ruhában Vak Béla, mellette a kivégzéseket intéző Ilona királyné ül

A véres események után a királyi udvarban építőmunka is indult. II. Béla udvarában már megalakult egy hivatal, s ebből fog kifejlődni a korábban csak III. Béla alapításának tulajdonított kancellária. A hatalom gyakorlásába Béla a királyi tanácsot is bevonta, amit részben vaksága miatt kényszerből tett. Az ország irányításából azonban Ilona és tanácsadója, Belos is alaposan kivette a részét. A királyi pár 1137-ben például újjáépíttette a leégett Pannonhalmát.

Pannonhalmi Bencés Főapátság épülete

II. Géza (1141-1162)

Felesége *Kijevi Eufrozina* (?-1193)

Eufrozina, II. Géza király felesége a kijevi nagyfejedelem, Msztyiszláv lánya volt

Eufrozina (Fruzsina) Msztyiszláv kijevi nagyfejedelem lánya volt, aki 1146-ban érkezett Magyarországra. Eufrozina nem csak, mint királyné, hanem férje, II. Géza halála után befolyásos anyakirályné is volt.

Nyolc gyermeket szült, akik közül *III. István* és *III. Béla* magyar király lett. III. István idején, fia mellett jelentős szerepe volt az ország ügyeinek intézésében. Amikor István 1172-ben meghalt, Eufrozina – az anya – ellenezte másik fia, a Bizáncból hazatérő Béla trónra lépését. Ezért az „Aranyváros hercege”, amikor trónra került, anyját Jeruzsálembe száműzte. Ott is halt meg 1193-ban. Béla hazahozatta anyja holttestét, s Székesfehérvárott temettette el.

Eufrozina Magyarországra érkezése az orosz kísérettel

II. László – ellenkirály III. Istvánnal szemben.

Felesége meghalt trónra lépése előtt, vagy elváltak? Született egy lánya, de semmit nem tudunk róla.

III. István (1162-1172)

Első felesége *Jarozlavna* (1150-?)

Jarozlavna, III. István első felesége Halicsból származott

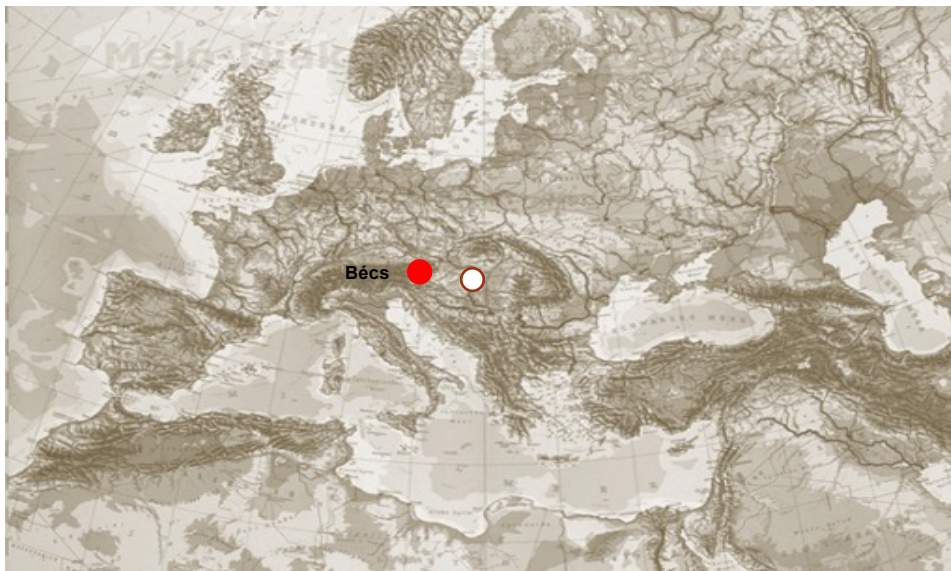
Apja I. Jarozsláv halicsi herceg, aki Kálmán unokája volt. Jarozlavna 1150-ben született, s 16 évesen már István jegyese volt, de vagy a jegyesség, vagy a már közben megkötött házasság felbomlott.

Második felesége *Babenbergi Ágnes* (1151 körül-1182)

Babenbergi Ágnes egy 15. század végén készült festményen

István második felesége Ágnes, az osztrák Babenberg dinasztia sarja volt. Ágnes 1151 körül született, s 1166-ban kötött házasságot III. István magyar királlyal. A házasság létrehozásában nagy szerepe volt az anyakirálynőnek Eufrozinának. Amikor azonban III. István 1172-ben meghalt, Ágnes nem maradhatott Magyarországon. Karintiába költözött, ahol II. Henrik felesége lett.

Babenbergi Ágnes, III. István felesége Bécsben talált örök nyugalomra

Babenbergi Ágnes 1182-ben halt meg, s Bécsben temették el.

IV. István (1163-1165) – ellenkirály III. Istvánnal szemben

Felesége Kamnénosz Mária (1144-1190)

A Képes krónika ábrázolása IV. Istvánról

Istvánt a bizánci szövetségesei támogatták, amit az is bizonyít, hogy feleségül adták hozzá Mánuel császár unokahúgát, Máriát.

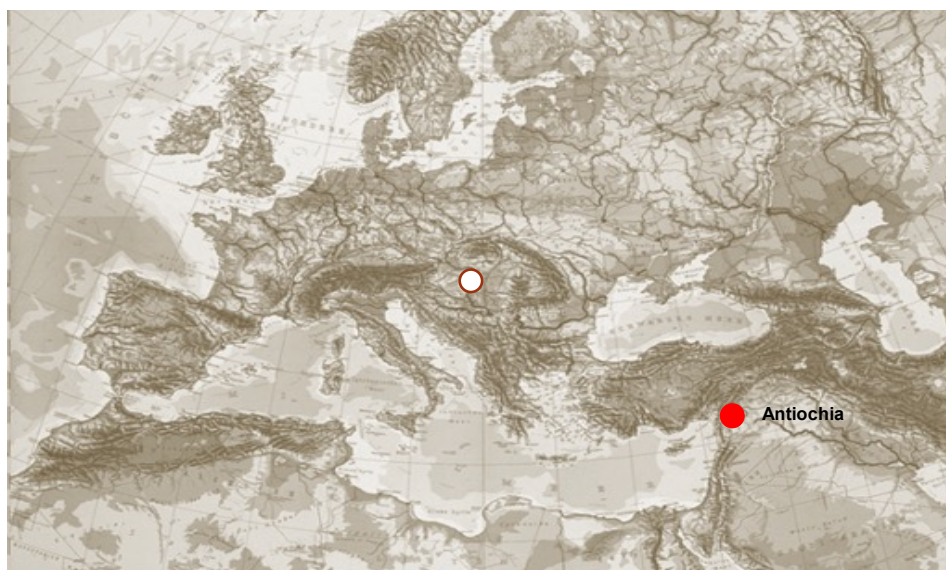

Mária, Manuel bizánci császár unokahúga IV. István magyar király felesége volt

Mária, Komnénosz Izsák bizánci herceg lánya, született 1144-ben, s 1163-1165 között IV. István feleségeként magyar királyné. Mária annak a Nagy Mánuel császárnak volt az unokahúga, aki Szent Piroska fia, azaz Szent László király unokája volt. Mária 25 évvel élte túl férjét, s 1190-ben halt meg.

III. Béla (1172-1196)

Első felesége *Chatillon Anna (Ágnes) (1151-1184)*

Chatillon Annát, III. Béla király első feleségét kisázsiai származási helyéről Antiochiai Annaként is szoktuk emlegetni

Anna, aki 1154-ben született, s akinek apja Chatillon Rajnald, a kalandos életű, kegyetlenségéről hírhedt hadvezér a kisázsiai Antiochia fejedelme volt. Anna fiatalon Bizáncba került, s még itt, Bizáncban, 1170 körül kötött házasságot az Aranyvárosban nevelkedett Árpád-házi herceggel, Bélával. Amikor Bélát hazahívták Magyarországra, Anna is vele tartott, s 1172-1184 között ő volt a magyar királyné.

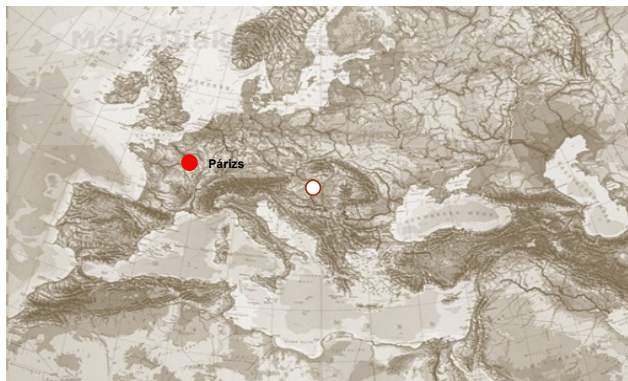
Chatillon Anna egy 15. század végi ábrázolása. A díszes sírhelyen a Mátyás templomban III. Béla és első felesége, Antiochiai Anna végső nyughelye. (A legújabb kutatások azonban ezt megkérdőjelezik, s azt állítják, hogy a szarkofágban Könyves Kálmán és felesége nyugszik)

Chatillon Anna kis-ázsiai származása ellenére a francia kultúrát és hagyományokat honosította meg Magyarországon. Ez többek között azzal magyarázható, hogy Anna családjának frank gyökerei voltak. A francia kötődés ékes bizonyítéka, amikor a királyné megteremtette a lehetőséget annak, hogy a francia ciszteri szerzetesek számos apátságot alapíthattak Magyarországon.

Annának a házasság tizennégy éve alatt hét gyermeke született Béla királytól. A királyné 1184-ben halt meg, akit III. Béla tizenkét évvel később követett. Béla király és első felesége többek között azzal vált ismertté, hogy az egyetlen királyi pár volt az Árpád korból, akiknek a sírját épségben feltárták a székesfehérvári királyi temető közelében. Végső nyughelyüket a budavári Mátyás templomban alakították ki, amiről az utóbbi években kiderült, hogy az talán nem is III. Béla, hanem Könyves Kálmán és felesége hamvait tartalmazza.

Második felesége *Capet Margit* (1158-1197)

Béla király második felesége a francia családból származó *Capet Margit* volt.

Béla király második felesége a francia Anjou-Capeting családból származó Margit hercegnő volt

Az 1158-ban született Margit hercegnő apja VII. Lajos francia király, aki a Capeting dinasztiából származott. Margit első férje Henrik, angol herceg volt. Az Angliában dúló polgárháborús állapotok miatt azonban Margit hazatért Franciaországba. Férje, Henrik 1183-ban egy hadjárat során életét vesztette, így Margit özvegységre jutott.

Az özvegy hercegnő kezét az ebben az időben éppen Párizsban tartózkodó III. Béla király 1184-ben kérte meg. A hercegnő viszonzta Béla érzelmeit, aki új férjével együtt Magyarországra költözött. Capet Margitot Székesfehérvárott koronázták meg 1186-ban. A királyné aktívan részt vett az ország ügyeinek intézésében. Nevezetes eseménynek számított, amikor a Barbarossa Frigyes vezette kereszties had 1189-ben átvonult Magyarországon. III. Béla gazdag vendéglátásban részesítette a Szentföldre tartó keresztieseket, sőt Margit egy időre a sereg élére állt.

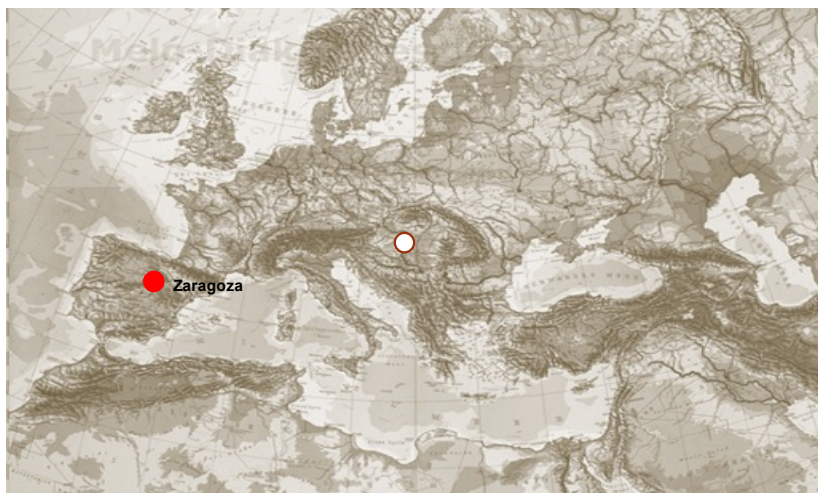
Capet Margit ábrázolása. Margit királyné a kereszties hadak élén (olajfestmény, Versailles, 1838)

A királyi párnak a házasság tizenkét éve alatt nem született gyermeke. Capet Margit egy évvel Béla király 1196-ban bekövetkezett halála után, 1197-ben a Szentföldre zarándokolt. A kisázsiai Akkóba érkezése után tisztázatlan körülmények között meghalt.

Margit magyar királynét 1197-ben a türoszi katedrálisban temették el.

Imre király (1196-1204)

Felesége *Aragóniai Konstancia* (1179-1222)

A Barcelonai dinasztíából származó Aragóniai Konstancia Zaragoza városában született. Aragóniai Konstancia ábrázolása

A Barcelonai házból származó hercegnő 1179-ben született Zaragozában. Apja II. Alfonz aragóniai király. Konstancia az Árpád-házi Imre királlyal kötött házassága révén 1198-1204 között Magyarország királynéja volt. Egy gyermekük született, akit III. László néven – apja halála után – ötéves korában az ellenzéki főurak ültettek a magyar trónra. A gyermek azonban 1205-ben meghalt.

Konstancia Imre halála után kiskorú gyermekével Ausztriába távozott. Imre testvére, a trón jogos örököse András és felesége Gertrúd ugyanis nem fogadták el uralkodónak. 1204 után a gyermek helyett, amíg Magyarországon tartózkodott, anyja uralkodott. Konstanciát 1209-ben Messinában II. Frigyes német-római császár feleségül vette.

Konstancia császárné 1222-ben Cataniában elhunyt, akit a palermói székesegyházban temettek el.

II. András (1205-1235)

Első felesége *Meráni Gertrúd* (1185-1213)

Az Andeschben született Gertrúd, akit meráni Gertrúd néven ismerünk, az Árpád-kori magyar történelem egyik legismertebb alakja

Gertrúd 1185-ben született Bajorországban, az Andesch-ház gyermekeként. A család több tagja kalandos és botrányos életet élt. Gertrúd rokonai között püspökök, szentek, híres szépségek, sőt gyilkosággal meggyanúsítottak is előfordultak. Gertrúd és András herceg 1203 előtt házasodott össze, s ebből a házasságból öt gyermek született. Közöttük olyan jeles személyiségek, mint a második honalapító IV. Béla király és Árpád-házi Szent Erzsébet, a világ egyik legismertebb női szentje.

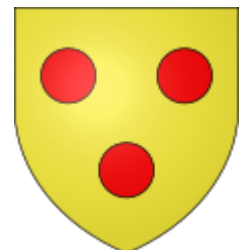
Meráni Gertrúd és Árpád-házi II. András király

A királynét és rokonságát a magyar urak többsége nem fogadta el, mert II. András és Gertrúd királyné a bajor rokonságot és kíséretét kivételes előnyökben részesítette. Az idegenek címekkel, rangokkal, birtokadományokkal gazdagodtak, amit a magyar nemesek nem néztek jó szemmel. Ezért amikor II. András király Halicsba vezetett hadjáratot, az urak összeesküvést szőttek felesége ellen. A Bánk bán című színműből és operából jól ismert történet szerint Gertrúdot 1213-ban a Pilis erdejében, Pilisszentkereszt kolostorában meggyilkolták.

Gertrúd feltételezett sírja Pilisszentkeresztben van. A kolostor romjai

Második felesége Courtenay Jolán (Jolánta) (1197-?)

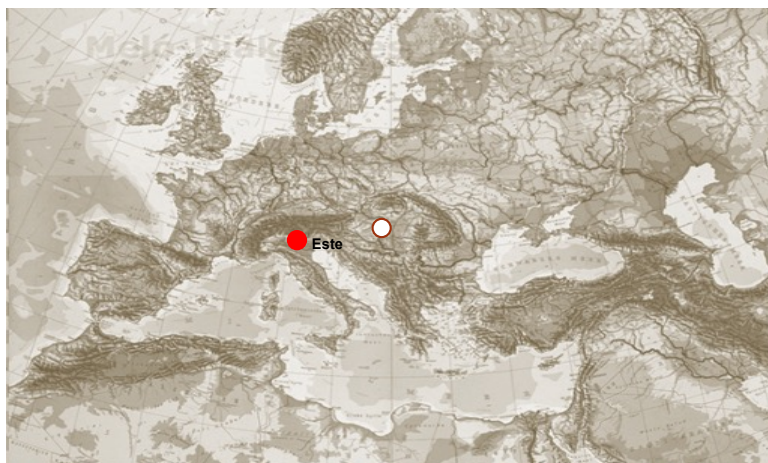
Gertrúd halála után II. András 1215-ben a Bizáncban élő Courtenay Jolántát vette feleségül

Jolánta 1197-ben a franciaországi Courtenayban született, a Capeting család oldalágából. Jolánta anyja, Flandriai Jolánta házassága révén került Konstantinápolyba, ahol a Latin Császárság uralkodónője volt. A francia eredetű

család így került Bizáncba. Jolánta 1215-ben kötött házasságot II. András magyar királlyal. Az új királyné szinte minden tulajdonságában Gertrúd ellentéte volt. Viselkedésében, az udvari élettől történő tartózkodásában. Házasságukból született Jolán, aki aragóniai királyné lett, s a magyar női boldogok egyike.

Harmadik felesége *Estei Beatrix* (1215-?)

Beatrix az észak-itáliai Estében, 1215-ben született. Kisgyermekként árvaságra jutott, így rokona, az estei örgróf udvarában nevelkedett. II. András magyar király egy itáliai zarándoklaton ismerte meg 1233-ban Beatrixot, akit azonnal eljegyzett. A következő évben, amikor már Magyarországon tartózkodtak, megkötötték a házasságot. András király rokonsága azonban hevesen tiltakozott, különösen az ifjabb király Béla, a későbbi IV. Béla király. Amikor II. András 1235-ben meghalt, Beatrix bejelentette, hogy gyermeket vár a volt férjétől. Béla, a trón jogos örököse haragra lobbant, s Beatrixot börtönbe vetette, azzal vádolva, hogy a gyermek apja nem II. András, hanem a nádor. Beatrixot híveinek sikerül kimenekíteniük Németországba, ahol megszülte gyermekét, akit István névre kereszteltek. Az utószülött István az „utolsó” Árpád-házi király, III. András apja volt. Nem véletlenül terjedt el, hogy az utolsó, bizonyíthatóan Árpád leszármazott király Kun László volt, s nem III. András.

*Beatrix, II. András harmadik felesége az észak-itáliai Estéből származott
Estei Beatrix, a hányatott életű magyar királyné arcképe*

IV. Béla (1235-1270)

Felesége *Laszkarisz Mária* (1206-1270)

(Nikeai Mária, Bizánci Mária)

A Laszkarisz családból származó Mária a Bizánchoz tartozó Nikeában látta meg a napvilágot

Az 1206-ban, a kis-ázsiai Nikeában született Mária apja I. Theodórosz nikeai (bizánci) császár volt. Mária kezét az 1218-ban, a Szentföldről hazatérő keresztes had vezére, II. András király szerezte meg fia, Béla számára.

Laszkarisz Mária

Mária hercegnő és Béla herceg már 1220-ban összeházasodtak, de még 15 évet kellett várniuk arra, hogy trónra lépjenek. A házasság 50 éve alatt a királyné tíz gyermeket szült, közülük kettő volt a fiú. A születés sorrendjében Kinga, Margit, Anna, Katalin, Erzsébet, Konstancia, Jolán, István, Margit, Béla.

Trau vára, ami IV. Béla idején egy szigeten állt. A Trauhoz közeli, magas sziklára épült Klissza vára a király családjának nyújtott menedéket

A mongoljárás idején a család Trau, illetve Klissza várába menekült, ahol Katalin és idősebb Margit meghalt. Laszkarisz Mária végig társa volt férjének, hiszen az ország sorsa forgott kockán, s a gyermekeiket kellett megmenteni. Mind a ketten, a sors kiszámíthatatlan játéka okán 1270-ben haltak meg. Máriát férje, IV. Béla mellé temették el az esztergomi ferencesek templomában.

V. István (1270-1272)

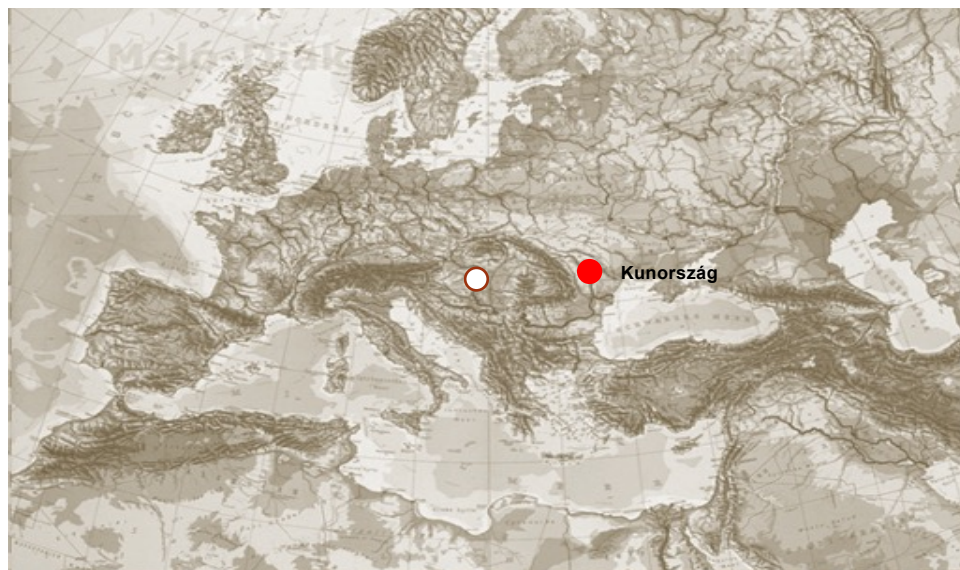
Felesége *Kun Erzsébet* (1240-1290)

Laszkarisz Mária és IV. Béla legidősebb fia 1270-ben lépett trónra. István már 1254-ben házasságra lépett Szejhán? – bár ez nem bizonyított – kun fejedelem lányával, Erzsébettel. Kun Erzsébetet 1262-től már, mint ifjabb királyné, 1270-ben, amikor V. István trónra lépett királynévá koronázták. Férje 1272-ben bekövetkezett hirtelen halála után fia, IV. László gyámjaként vette fel a harcot az ellenzéki főurakkal, nem sok reménnyel. 1273-ban Aba Finta Erzsébetet és fiát fogságba vetette, s Turóc várába záratta. Innen kiszabadultak ugyan, de az anyakirálynőt 1274-ben Budán újból elfogták és hat éven keresztül fogságban tartották. Kiszabadulása után a Délvidék egy részét kapta birtokul, amikor a macsói és a boszniai bánúságot kormányozta. 1282-től „egész Szlavónia hercegnője” címet és rangot viselte.

Erzsébet, „egész Szlavónia hercegnője” címet 1290-ig viselte

Erzsébet 18 évi házassága során hat gyermeket szült. Közülük Mária nápolyi királyné lett, a későbbi Anjou király, Károly Róbert nagyanyja. Ha úgy tetszik, a magyarországi Anjou királyok anyai ágon az Árpád-ház leszármazottai voltak. A két fiú egyike, András tíz éves korában meghalt. A másik fiú pedig Kun László néven vonult be a magyar történelembe.

Erzsébet királyné és anyakirálynő a Fekete-tenger északi és nyugati térségét is magába foglaló Kunországból származott

Erzsébet anyakirálynő 1290-ben hunyt el.

IV. (Kun) László (1272-1290)

Felesége *Anjou Izabella (Szicíliai Erzsébet) (1261-?)*

IV. László a távoli Nápolyból hozott feleséget, Anjou Izabellát

Az 1261-ben Nápolyban született Izabella a Capeting-Anjou-házból származott. László herceggel 1270-ben jegyezték el egymást. Jog szerint csak 1276-ban köthettek házasságot, amikor Izabella 12, László pedig 14 éves lett. Izabellának Lászlóval boldogtalan volt a házassága, hiszen a király csak a kunjai között érezte jól magát. Feleségét elhanyagolta, sőt egy alkalommal 1286-1287 között a margitszigeti kolostorba záratta. Kun Lászlónak meggyűlt a baja nem csak a magyar főnemesek egy részével, de a magyar egyházi méltóságoktól kezdve a pápáig szinte mindenkivel, életmódja, nemzetpolitikája, gazdasági intézkedései miatt.

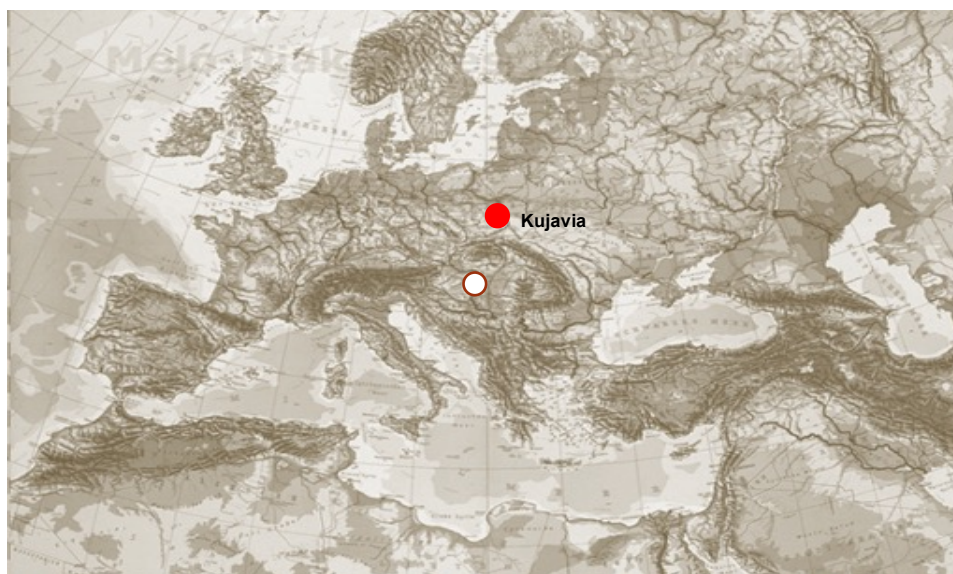
Izabella 1290-ben, férje halála után még tíz évig Esztergomban maradt, s csak 1300-ban hagyta el az országot. Nápolyban halt meg, ott is temették el. Gyermekai nem születtek.

III. András (1290-1301)

Első felesége *Piast (Kujáviai) Fennena (1276-1295)*

Az 1276-ban született Fennena apja a lengyel Piast-dinasztiából származó Kujávia hercege volt. Fennena hercegnő (Velencei) III. Andráshoz ment feleségül. Amikor az utolsó Árpád-házi király trónra lépett, Fennena Magyarország királynéja lett. Öt éven át élvezhette a királynéi méltóságot, mert 1295-ben, feltehetően Budán meghalt.

A királyi pár házasságból egyetlen gyermek született Erzsébet, aki az apácaéletet választotta. Erzsébet a svájci tössi zárdában töltötte életének nagy részét. Példamutató magatartásával kiérdemelte a Boldog Erzsébet címet.

Kujáviai Fennena, az utolsó Árpád-házi király felesége a lengyel Piast-családból származott

Második felesége *Habsburg Ágnes (1281-1364)*

Az utolsó Árpád-házi király Bécsben 1296-ban újra megházasodott. Az új feleség nem volt más, mint Habsburg I. Albert német király és osztrák herceg lánya, Habsburg Ágnes. (Érdeemes megjegyezni, hogy az Árpádok négy évszázada alatt ez volt az egyetlen házasság, amit Habsburg családtaggal kötött magyar uralkodó.)

Ágnes 1281-ben született Bécsben, s a svájci Königsfelden halt meg 83 éves korában. Ő volt a leghosszabb ideig élő magyar királyné. III. András amikor 1301-ben meghalt, Habsburg Ágnes a Fennenától született Erzsébettel Bécsbe távozott.

Habsburg Ágnes Bécsben született, s a férje, III. András halála után ide költözött vissza. Itt élt hosszú éveket, majd Königsfelden halt meg. Habsburg Ágnes, az utolsó Árpád-házi magyar királyné

Az Árpád-házi magyar királyok házassági kapcsolataik által Bizánctól Párizsig, az Iberiai-félszigettől Kijevig, Sziciliától Lengyelorszáig behálózták az európai kontinens nagy részét. Ezek a házasságok a családi szerződések mellett politikai, katonai szövetségekötések is voltak. Az Árpád-ház királyai a belső feszültségek, illetve a trónviszályok ellenére szilárdan tartották Európában a nagyhatalmi státuszukat. Igaz, hogy a keletről jött támadások esetében kevés, vagy semmiféle segítséget nem kaptak, sem a pápától, sem a német-római császártól, sem Bizánctól. Nemhogy nem kaptak, sokszor még tőlük is támadások érték Magyarországot.

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc